

מסירות נפש בצל הגיטו

במוסף ש"ק פרשת בחוקותי הובא מאמר נפלא, המתאר חיים בגטו קובנא עם פסקיו של מרן הגרא"ד שפירא זצוק"ל ה"דבר אברהם". כותב המאמר לא הזדהה בשמו המלא. לאחר פרסום המאמר באו עשרות תגובות למוסף שבת קדש ולכותב המאמר שיכתוב את ההמשך על פסקיו של הגאון הדבר אברהם בגטו קובנא, הרב יצחק אלחנן גיברלטר שליט"א - בעל המאמר, נעתר לבקשת הפונים ולבקשת מוסף ש"ק, ובמאמר נוסף חושף הוא באותנטיות מיוחדת השמורה עמו את קורות חייו בגטו קובנא עם הגאונים שהיו שם ופסקיהם. הרב גיברלטר מיידיענו כי בחדשים הקרובים הולך הוא להוציא את ספרו השופך אור על חיי יהדות ליטא התורנית, על תקופת הגרמנים בכניסתם לליטא, חיי התורה בגטו עד למחנות העבודה, ועל המחנות האיומים בגרמניה, איטליה וקפריסין. בס"ד במוסף ש"ק גליון; חג הסוכות תשס"ד הבעל"ט נפרסם פרק מתוך ספרו החדש של הרב גיברלטר.

ב. ראם

בעיר ינובה גרו כשלושת אלפים יהודים, את רובם רצחו הליטאים הפרטיזנים בחודשים הראשונים של המלחמה, ונותרו בחיים כשלוש מאות וחמישים יהודים שאף אלה היו נידונים למיתה.

היה זה כבר בתחילת הקמת גיטו קובנה הגיע הגאון ר' נחום גינזבורג רבה של ינובה לגיטו קובנה כדי לבקש עזרה כספית להצלת שלוש מאות וחמישים היהודים הנותרים. מראהו היה נורא: זקנו היה ממורט, בגדיו היו קרועים וזאת מחמת אכזריות הרוצחים. אליו נלווה רוצח ליטאי פרטיזן. הצעת הרוצחים הליטאים היתה שאם יקבלו כופר נפש, כמאה אלף מארק הם ישאירו בחיים את השרידים של יהודי ינובה, ויביאו אותם לגיטו קובנה. אך אם לא יקבלו את הכסף הם ירצחו מיד את כולם. היה זה לאחר שכל יהודי הגיטו מסרו את כל כספם וזהבם לגרמנים, וכמעט שלא נשאר להם כלום.

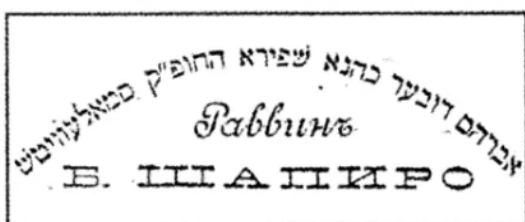
הגאון רבה של ינובה הגיע ליודען ראט, הנהלת הגיטו שיעזור לו בהצלת השרידים, אך הנהלת הגיטו לא הסכימה לתת את כופר הנפש וזאת כמה טעמים: ראשית, אם יודע לגרמנים שהרוצחים הליטאים קבלו מהנהלת הגיטו סכום כסף גדול מובן איפא שעדיין נשאר כסף, בגיטו ואז יתחילו החיפושים אחר הכסף, ומימלא תהיה סיבה מוצדקת להריגות, וירצחו כמובן את הנהלת הגיטו שנתנו את הכסף. שנית, אם יראו הרוצחים הליטאים שאפשר לקבל

מהנהלת הגיטו כסף כופר נפש על ידי איזמים, הם ישתמשו באמצעי זה בעיירות נוספות. למחר תופיע משלחת מעיירה אחרת בליטא ויבואו באותם האיזמים או לתת כופר נפש או לרצוח.

בקופת הנהלת הגיטו היה כסף מועט. הגאון רבה של ינובה הסתובב ברחובות הגיטו ובקש רחמים מאנשי הגיטו שיאספו כסף להציל חיים אך לא פעל מאומה. לבסוף נכנס מרן הגאון רבה של קובנה בעל 'דבר אברהם'. והגאון פסק שמחויבים יהודי הגיטו למסור אף את הפרוטה האחרונה שיש בידם כדי להציל את שרידי יהודי ינובה.

הבאתי את כל הנ"ל כדי לתת רקע לפסק דינו של ה"דבר אברהם", ומכיון שבמאמר הקודם נחסרו חלקים רבים המשלימים לפאזל שלם המחובר בקשר ההלכה, מהודק בדעת תורה, אביא בהרחבה את דבריו הקדושים.

נחזור לאותם הימים, החיים בגיטו. יהודים רבים מחוסרי כל. הרעב מכרסם. העבודה מייגעת. אנשים אינם יודעים מה ילד יום. הכסף עולה בדרגת חשיבות. למטבע ערכו לובש כבוד ופושט כבוד, לא ניתן לקנות בו בריאות, ילדים, נחת ועוד. אך בגיטו היה אפשר להחליפו בלחם! והנה מבקשים מאותם עלובי החיים, עמוסי הקשיים לתת את הפרוטה האחרונה להצלת יהודי ינובה. אי אפשר לתאר את הנסיון, את מסירות הנפש. נכיר את מעמדו של הכסף בגיטו.



פינו מלהודות על הניסים הגדולים, שזכינו להישאר בחיים לאחר האקציה של הגיטו הקטן, ואקציות נוספות בגיטו. כמונו, מחוסרי כל היו עוד רבים, היות שכך הנסיון היה רב.

מעיל לגאון האמיתי רבי מרדכי פורגמנסקי זצוק"ל הגאון הצדיק רבי מרדכי פורגמנסקי זצוק"ל לא לקח שום מתנה אף לא מהקרובים אליו ביותר מבלי לדעת בבירור שהמתת היה רכשו עוד מלפני המלחמה. ורכוש זה הוא קנה מכספו.

באחד מימי הגיטו נודע לאבי שלרבי מרדכי אין מעיל חורפי. הצדיק רבי מרדכי חשש מאד משעטנו ומעילו החורפי שהיה לו העלה ספקות בליבו, על כן לא לבשו הצדיק. לאבי היה מעיל נוסף שהצליח להציל מהגיטו הקטן והוא רצה לתת אותו לצדיק רבי מרדכי. בחורף הראשון בגיטו הגיעו מעלות הקור ל-37 מעלות מתחת לאפס, קור כזה היה נדיר בליטא והפתיע אותנו בימי הגיטו. אבי היה אחד מאותם אנשים יחידים שהצדיק רבי מרדכי הסכים לקבל מהם מעט שבמעט.

כשהביא לו אבי את המעיל מיד שאל את אבי, האם

דין ממונותיהם של הנרצחים

מבט אמת היה לגדולי ישראל גם בימים החשוכים בגיטו. על אף הקושי והרעב לא נס ליחם וכל דין שנקרה לידם בחנוהו שקלו ודנו אודותיו ורק אחר כך פסקו את פסקם אשר התקבל ללא עוררין.

אחת מאותן שאלות שעלו על שולחן הגדולים היתה בענין הרכוש שנשאר מהקדושים שנהרגו במיתות האיומות הי"ד. השאלה היתה - האם מותר לשרידים יהודים לזכות ברכוש, להשתמש בו: למוכרו ולקנות תמורתו חתיכת לחם להחיות את הנפש ברעב האיום.

רוב הציבור ראו ברכוש הקדושים הפקר גמור, כמו הדין המפורסם בגמרא שטפה נהר או זוטו של ים שכל הקודם זוכה. ואם נשאר יורש בגיטו נהגו שהוא קודם, אבל בשאר האנשים שלא היה להם יורש בגיטו, אפילו נשאר בעולם יורש נהגו שמותר לקחת - שהכל הפקר. ואין גדר של ירושה בגיטו או במחנות האיומות. אושוויץ או דאכאוי. החוק הנאצי בגיטו קבע שאסור לגעת ברכוש הקדושים, אלא הנהלת הגיטו חייבת לאסוף את כל הרכוש למקום מסוים שקבעו הגרמנים. מי שנגע ברכוש הקדושים דינו היה מוות - בפורט התשיעי.

את המטלטלין: מיטות, מזרונים, שולחנות, כסאות וארונות היה על הנהלת הגיטו לאסוף ולהביא הכל למגרש ריק שנבחר על ידי הגרמנים לצורך זה. וכך הונחו המטלטלין תחת כיפת השמים ונרקבו עם הזמן בפרט אחרי הגשמים.

את הבגדים ציוו הנאצים לאסוף אותם לכבסם ולגהצם ואחר כך לסדר אותם בצורה מאורגנת במחסן שהיה באולם ישיבת "כנסת ישראל" בגיטו בסלבודקה, ברחוב "ישיבות" בלשוננו "רחוב הישיבה". כמובן, היה צריך להיות הכל מתויק כמנהגם.

היות שעבודתי בגיטו במשרד העבודה של הגיטו ושימשתי בתור נער שליח שנקרא 'אלבוטה' ענדתי סרט ירוק שהיווה סימן זיהוי של משרד העבודה. סרט זה איפשר לי להיכנס ולראות דברים רבים. וזכרתי, שהלכתי לראות את רכוש הקדושים ומה הופתעתי לראות שכל אלה היו מסודרים כמו בחנות למכירה.

בדרך כלל העלימה עין הנהלת הגיטו מאותם קרובי משפחה (הקרובים ביותר) שלקחו לעצמם את רכוש קרוביהם. הם נתנו פסק זמן בן מספר שעות שבו יוכלו לקחת את "ירושת" קרוביהם שנרצחו. אך במשך היום אספו הכל כפי שכתבתי.

את הבגדים ייעדו הגרמנים כביכול, לתועלת העובדים בבניית שדה התעופה באלכסטוט. אך על אף ההשגחה הרבה חלק גדול מהבגדים נגנבו תוך סכנת נפשות של ממש על ידי אנשים שעבדו במקום, זאת כדי לקנות תמורת הבגדים חתיכת לחם להחיות את נפשם.

כיוון שמשפחתי היתה מניצולי הגיטו הקטן ברחמי שמים מרובים, כמעט שלא היה לנו מאומה. רוב רכושנו נשאר בגיטו הקטן. לא מיטה לא מזרון לא כר ואף לא שמיכה היו לנו. ישנו על רצפת העץ ועם כל זה לא פסק

לא, תהיה זו רציחה. הוא רצחו ממש. כך הם פני החיים בגיטו. אם משהו יחטוף מחברו בגד או חתיכת לחם בגיטו יהיה לו דין רוצח.

מן הראוי להקדיש הנהגה מופלאה של אבי מורי, שקיים את אשר סבר, שבגיטו נפקעה הבעלות על ממון. היו סוחרים ואנשים פרטיים שהיו חייבים לאבי כסף עוד מלפני המלחמה, לאחר השחרור רצו להחזיר לאבא את חובם. אך אבא בשום אופן לא קיבל מהם. באומרו, בגיטו לא היתה בעלות על ממון. הכל היה הפקר, וכל השעבוד נפקע. ממילא כל חוב נפקע מדין הפקר ואתם פטורים כיוון שזכיתם בזה, ומה שאתם רוצים לתת לי עכשיו הוא בעיני מתנה. ומתנות איני רוצה לקבל. רק מידו הקדושה והרחבה של בורא הכל.

פסק הדין בהצלת יהדות ינובה

כפי שהבאתי שהבגד והלחם הופכים להיות עצמו וגופו של האדם, שעדיין נשמתו באפו. איך ניתן להציל את שרידי יהדות ינובה. הרי אם כל הממון נפקע ובמצב מוות כמו שהיינו אין בעלות עליו.

ברם בא פסקו של גאון הדור, מרן הגרא"ד שפירא זצוק"ל, אמנם אין בעלות ממון בגיטו והכל הפקר אבל יש דין אחר "לא תעמוד על דם רעך" - נורא ואיום. אם אתה יכול להציל חיים בנפשך ותישאיר בחיים עליך לסכן את חיך ולהציל.

זכינו לשמוע את דבריו הגדולים של גדול דורנו, רבה של קובנה והרי הם לפניכם: שלוש הנהגות מנהיג בורא העולם את עם ישראל. עולם רגיל, הטבע, שהרמב"ן אומר שכל מי שאומר שהעולם כמנהגו נוהג - אין לו חלק בתורת משה. אלא הכל מתנהג בעולם בניסים גדולים והבורא קבע חוקים בהנהגת העולם שהם נראים כטבע.

היות שכך נדרש מהאדם לחיות על פי הטבע. אם הולך אדם במדבר והקיטון של מים אינו מספיק לחברו הדין הוא שאסור לו לתת לחברו. כי בדרך הטבע הוא ימות. ואם ייתן יש לו דין של "מאבד עצמו לדעת". כי ד' לא יברא לו מעיין מים במדבר כמו להגר ולישמעאל כיוון שאין ד' עושה עוד ניסים גלויים כאלו. והוא ימות בצמא וזה בגדר "מאבד עצמו לדעת".

הנהגה שניה היא הנהגה של ניסים גלויים, כדוגמת עם ישראל במצרים, בקריעת ים סוף, מן ובארה של מרים במדבר וניסים נוספים. ובורא עולם לא יעשה עוד ניסים כדוגמת אלה אלא רק על פי נביא.

והנהגה השלישית היא שאנו זכינו לה בגיטו ובמחנות בגרמניה - ניסים נסתרים. אלף ניסים ביום אחד. אין זה ניסים גלויים כמו במצרים שהפך ים ליבשה, אלא הם ניסים נסתרים, שד' הציל אותנו כל רגע מרעב וממכת המוות.



הפורט השביעי

אבי קנה בכספו את המעיל לפני המלחמה, רק אחרי ששמע את התשובה נחה דעתו והוא הסכים לקחת את המעיל וללובשו.

היש בעלות על ממון?

אבי ראה את רכוש הנרצחים מזוית אחרת. דעת התורה של אבי, הגאון רבי שרגא פייבל גיברלטר היתה שונה. הוא טען שהמושג "רכוש פרטי" דהיינו מה שהיה שייך לפלוני כבר מלפני המלחמה, אצל הנאצים הרוצחים בגיטו אינו עוד רכוש פרטי, ואין אף לא לאחד בעלות על ממון.

כי כאשר בחיים היום יומיים היהודים חיים כשאימת המוות עליהם, ואינם יודעים מהיכן תפתח הרעה מהליטאי מהפרטיון או מהגרמני (כל ילד ליטאי היה לו מצווה להרוג יהודי ותמורת הנ"ל הוא קיבל פרס) פחד זה הוא מוות בחיים כמו גברא קטילא, כמת שאין לו בעלות על ממון. אך אינו דומה המצב שבו אנו נמצאים בגיטו לזה המובל לגרדום. אבא טען שאדם שמובילים אותו לגרדום הדין הוא שהוא יכול לצוות לחלק את ממוןו כי הוא עדיין בעלים עליו. היוצא לגרדום יש לו סיכויים של מספר אחוזים שהמלך או השופט יקל בדינו אפילו לפני המוות. אך אין כן בגיטו. ההווה והעתיד מטרה אחת עומדת כל העת - לרצוח אותנו, וההשתהות שלהם היא רק כדי לנצל אותנו לפני המוות. כדי שתהיה בעלות על ממון צריך צורת חיים מינימלית. אם החיים הם הפקר גמור - אין בעלות על ממון. גם ממוןו הפקר.

נראה איפוא, שכל אחד יכול לקחת מזולתו את בגדיו או את לחמו כיוון שהכל הפקר, אין עליהם בעלים בגיטו. אבא טען שלא כך הוא:

אם הולך אדם עם חברו במדבר עם ובידיו קיטון של מים שמספיק רק לו. הדין אומר שחייך קודמים ויש לו לשותת מהמים ולא לתת לחברו. אם חברו יחטוף ממנו את קיטון המים, על איזה דין יעבור חברו - דין גניבת ממון?

לגיטו קובנה כדי לאסוף את הכסף לפדות את יהדות ינובה בהגיעו חזרה לינובה נרצח על ידי אחד מחבורת הפרטיזנים הליטאים במקום.

בדרך כלל כשהיו הרוצחים הליטאים מקבלים כסף ככופר נפש היו עומדים בדיבורם ולא רוצחים את הנפדים. אך בפדיית יהודי ינובה התפתח ריב בין חבורת הרוצחים. את הגאון הרב גינצבורג ליווה לגיטו קובנה רוצח ליטאי פרטיזן. כבר בגיטו לקח הפרטיזן את כל הכסף מהגאון וכנראה הוריד לעצמו נתח גדול. בהגיעו לינובה אחד מבני חבורת הפרטיזנים הרוצחים לא קבל כסף כפי שחשב שיקבל. והאשים בזאת את הגאון הרב גינצבורג שמסר את כל הכסף לפרטיזן המלווה ולא הביא את כל הכסף לכל חבורת הרוצחים הליטאים בינובה. הוא טען, "עשינו אותך שליח להביא את הכסף ולא את הפרטיזן הליטאי".

היות שלא יכול היה הפרטיזן לנקום בחברו הרוצח על כן רצח את הקדוש הגאון הרב גינצבורג הי"ד - "בקרובי

שאל רבה של קובנה, אם רוצים לזכות לרחמי שמים, להנהגה ניסית בגיטו מה

עושים? השמים סגורים "ואנוכי הסתר הסתר פני". מסך של ברזל מפריד בינינו לבין אבינו שבשמים, ואפילו זכות התפילה ואף לא זכות קיום המצוות יבקעו את השער.

נגזרה הגזירה והקרדום להבקיע את מסך הברזל הוא קיום מצוות בגיטו ובמחנות במסירות נפש. כשם שרק כשקפץ נחשון בן עמינדב לים במסירות נפש והגיעו המים עד צוארו, אז צעק "הגיעו מים עד נפש", ורק אז נפתחו שערי רחמים ומי הים נבקעו, כן מצבנו בגיטו. דרושה מסירות נפש של ממש כדי למסור את הפרווה האחרונה להצלת יהדות ינובה, כי יודעים אנו שמחר בבוקר לא תהיה לנו פרוסת לחם, וחם ושלום נגיע לשערי מוות, אך אז נצעק לבורא עולם "באו מים עד נפש" ויפתחו לנו שערי שמים ונזכה לרחמים.

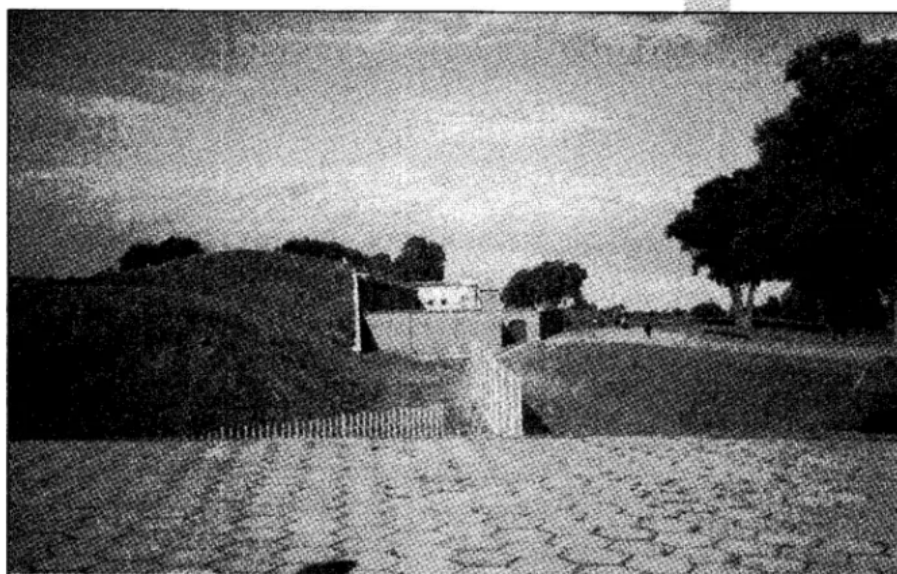
זכות הצלת יהדות ינובה תעמוד לנו ונזכה לראות ניסים נוראים בהנהגת שמים. נראה אמנם שיש כאן דין "מאבד עצמו לדעת" אך לא כן כיוון שאם ננהג במסירות נפש ד' ידאג לנו לחתיכת לחם שלא נמות ברעב.

עוד הוסיף ואמר ה"דבר אברהם": ד' לא יבא לנו מן בגיטו וגם לא שלוו כמו ליוצאי מצרים. היות שד' לא עושה עוד ניסים גלויים כאלו. אבל ד' ידאג לכל אחד ואחד באלפי ניסים יום יום שלא ימות. יפתח ד' את שערי הגיטו שיהיה ניתן להכניס אוכל על אף השמירה הגדולה של הנאצים הארורים. והליטאים יחליפו לנו אוכל בבגדים - יזכה אותנו ד' בניסים נסתרים בכל יום ובכל שעה.

ואכן אנחנו, אנשי היהדות החרדית התנהגנו בגיטו ובמחנות לפי דעתו ופסק דינו של הגאון רבה של קובנה, כל הלכה והלכה קיימנו במסירות נפש. "מהמקום שבו מסתיים הפטור שם מתחילה מסירות הנפש" כך אמר, אבל הזהיר "לא לאבד את הנפש". וחוט השערה מבדיל ביניהם. ואכן השרידים של היהדות החרדית בגיטו קובנה מסרו את כל כספם, את הפרוטות האחרונות ונותרו חסרי כל, בלי פרוסת לחם למחר בבוקר. הם אספו את כל הכסף - מאה אלף מארק ומסרו אותו לפרטיזן הליטאי. כל השרידים שלוש מאות וחמישים יהודים הובאו לגיטו קובנה, והיו בגיטו קובנה ואחר כך היו במחנות הגרמנים בלאנדצברג. חלקם נשארו בחיים אותם פגשתי בארץ. מסירות נפש למען הכלל.

רציחת רבה של ינובה, בעל "מקור ברוך"

הגאון הקדוש רבי נחום ברוך גינצבורג, רבה של ינובה, מגדולי הדור בליטא, מחבר הספר "מקור ברוך" אשר בא



הפורט התשיעי בו נרצחו יהודי קובנה

אוצר החכמה
13676

אקדש".

זה אשר הציל במסירות נפש את שרידי יהדות ינובה, הוא נפל חלל על קדושת שמו הי"ד

חמישה עשר אלף מארק

מקרה זהה היה בגיטו לאחר כשנה. במחנה עבודה על יד הגבול הלטבי עבדו כארבע מאות גברים יהודיים. ראשי המחנה היו ליטאים. הליטאים כידוע, הגדילו לשנוא מן הגרמנים. אלה ראו כי הסתיימה העבודה במקום והחליטו לחסל ולרצוח את כולם.

נראה ששמעו מפרשת יהודי ינובה, שהפרטיזנים הליטאים קיבלו מאה אלף מרק מיהודי גיטו קובנה, החליטו אף הם להוויח מהעסק. הם שלחו משלחת ל"יודען ראט" של גיטו קובנה בהצעה בה הם מעמידים תנאי, באם יקבלו מאה אלף מרק הם ישאירו בחיים את אותם ארבע מאות

היהודים ויביאו אותם לגיטו קובנה. ואם לא יקבלו הם מתכוונים לחסל את המחנה ולהוציא את אנשיו להורג. גם כאן הנהלת הגיטו לא הסכימה לתת את הכסף כמו בפרשת יהודי ינובה, ואילו הגאון רבה של קובנה פסק שמחויבים למסור אף את הפרוטה האחרונה להצלת נפשות. לא אוכל לשכוח את אותו היום בו לקח אבא חמישה עשר אלף מארק ומסר אותם כי כך פסק הגאון רבה של קובנה.

בעת כיבוש הרוסים אבא למד לייצר גרביים זאת כיון שהרוסים חייבו לעבוד. אי עבודה פרושו - מאסר או שליחה לסיביר. היות שכך אבא למד מקצוע זה וכך עשו גם חלק גדול מהיהדות החרדית בקובנה (עבודה זו נעשתה בבית כך נמנעו מחילולי שבת). בהשגחה פרטית השיג אבא בגיטו מכונת סריגה דינית ואף קנינו חוטי כותנה ואבא ייצר גרבים אף בגיטו כך יכלנו לעבור את הרעב האיום שהיה מנת חלקנו.

התקצרו המילים כדי לתאר את עוצמת היכולת במעשה זה, אבא חסך בזיעת אפו במשך זמן רב סכום זה, כחמש עשרה אלף מרק כדי שיהיה לו כסף גם בעת שלא יהיה חומר לייצור, והרעב יהיה עצום.

חמישה עשרה אלף מארק זהו סכום עצום באותם ימים חשוכים בגיטו. כיכר לחם בגיטו עלה שני מארקים. האם יש בכוח שכלנו להעריך מעשה כזה. אבא מסר את כל כספו כדי להציל את שרידי המחנה ואכן הביאו אותם לגיטו קובנה.

בטוחני, שמעשה זה הוא אחד מהזכויות הגדולות של רבינו הגאון הצדיק שבזכותו נשארנו כולנו בחיים וניצלנו יחד איתו. אבא שהיה כבר קרוב לגיל ששים, חולה לב עבר איתנו את המחנות האיומים בגרמניה: שטוטהוף וראכאו. הלכנו בצעד המוות בו נותרו רק כשלשה אחוזים מתוך כמאה אלף איש.

לא פעם היה אבא אומר לנו כשהיינו בגיטו שאין לנו לאכול לחם לשובע אפילו שיש באפשרותנו זאת כדי שנשתתף בצער הציבור גם אז לעדן את המידות!

בכל יום חמישי היה בא אלינו הצדיק הרב רבי אברהם יצחק וינקלשטיין זצוק"ל, (לימים בחיפה) שליחו של הגאון הצדיק רבי מרדכי פוגרמנסקי זצוק"ל כדי לאסוף צדקה לאנשים כדי שיהיה להם צרכי שבת. אבא היה מוסר לו את כל כספי הצדקה שהרוויח באותו שבוע ומסרם לצדיק הרב וינקלשטיין, שפעל בכל כוחו בגיטו על פי הוראותיו של הגאון רבי מרדכי פוגרמנסקי.

בכל המצבים והזמנים הקשים בגיטו קובנה ובמחנות בגרמניה עמדו לפנינו דבריו הקדושים של מרן הגאון רבה של קובנה: אם רוצים לזכות בנסים בהצלה יש לקיים מצוות במסירות נפש ורק אז זוכים ברחמים.

גדר התיל בגיטו - שכינה אופפת אותו

מרגיש אני צורך להעלות על הכתב את דבריו הקדושים של הגאון הצדיק רבי מרדכי פוגרמנסקי על הניסים הנוראים בגיטו.

שאל הגאון רבי מרדכי איך יתכן שמסביב לגיטו

עומדים רוצחים: אנשי ה.ס.ס. עם חבריהם הליטאים, הפרטיזנים והאוקראינים ובידיהם רובים והם אינם יורים בנו, הרי לרצוח יהודי זו מצווה. חיינו הפקר גמור. מי מעכב בעדם?

תשובתו של הגאון רבי מרדכי פוגרמנסקי מהדהדת בזכרוני עד היום הזה. "אני רואה שעל כל עמוד ועמוד בגדר בתיל של הגיטו עומדת השכינה הקדושה ושומרת עלינו על כל אחד ואחד שלא יוכלו לרצוח אותנו" - וצדיק באמונתו יחיה.

לא פעם כשהייתי הולך בשליחות הנהלת הגיטו כדי למסור הודעות מטעם המשרד וכו' הייתי פוגש את הגאון הצדיק מסתובב בשטח הפקר בסוף הגיטו אשר היה מקום סכנה, ואפילו אני, שענדי סרט ירוק, והייתי כביכול, מיוחס משאר אנשי הגיטו נמנעתי מללכת שם בשל הסכנה. כשראיתי אותו מסתובב שם שאלתי בחוצפתי, מעשה ילדות, את הגאון והצדיק רבי מרדכי: "מה כבודו עושה כאן?" והוא וענה לי שבמקום זה קל לו יותר ללמוד ואין מפריעים לו. היות שבבתים בגיטו גרו בחדר אחד משפחות שלימות הפריע לו הדבר ללמוד, והוא מצא לעצמו מקום בו למד ש"ס בעל פה כשהוא מהלך שעות במקום זה.

איה הפחד? כפי שדרש כך קיים. הוא הרגיש שהשכינה הקדושה חופפת על כל עמוד שבגדר הגיטו, יש מי שנמצא בעמדת שמירה והוא שומר עלינו, אז ממה יש לפחד. זהו המקום הבטוח ביותר בגיטו.

צדיקים בגיטו היו ואינם. אי אפשר שלא להיזכר בהארת פנים של הגאון הצדיק ר' מרדכי זצ"ל. איה האושר היה לנו, הנערים של "תפארת בחורים" בגיטו בכל פעם שפגשנוהו. תמיד היתה בת צחוק על פניו המאירות. כל לב נימלא שמחה עילאית בדבריו איתו.

לא אוכל לפרוס עלי עיתון, את הנהגותיה של יהדות שומרי תורה ומצוות במחנות ובגיטו. להעלות על הכתב את העוצמה שבמסירות נפש בשמירת שבת במחנות האיומות בגרמניה.

ידענו, שאם רוצים לזכות לרחמים, יש רק דרך אחת קיום מצוות במסירות נפש, ואנחנו הקטנים למדנו זאת מהגדולים. אף במחנות האיומים בגרמניה נילוו אלינו גדולי תורה אשר הראונו את הדרך הסלולה, את המסירות נפש בקיום תורה ומצוות. ואת אלה אביא בספרי, שבס"ד עומד לצאת לאור, ספר שחושף נפלאות ד', ניסים גלויים יחד עם מסירות נפש עצומה.

מאמר זה כתב אני כיום מזכרוני אודות חלק מחיי שלא יישכח לנצח. הייתי אז בן שתים עשרה וארבעה חודשים. ילדות לא היתה לי. אימת המוות התמידית, כורח המציאות שלימד אותי לחפש תמיד דרך מילוט והאקציות הנוראות חיטלו אותי להיות אדם חושב, מחשב כזקן ורגיל.

בחסדי שמים מרובים נשאיתי בחיים כמעט מהיחידים מכל ילדי ליטא שהיו בגילי ומרגיש אני חובה לאפשר לציבור להכיר את גדלות יהודי הדור הקודם בצל הגיטו. "הטוב, כי לא כלו רחמך והמרחם, כי לא תמו חסדיך - מעולם קיינו לך".